HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

באלמנה מן הנשואין כולי עלמא לא פליגי דלא פטרה דאין עשה דוחה לא תעשה ועשה כי פליגי באלמנה מן הארוסין מ״ד פוטרת אתי עשה ודחי את לא תעשה ומאן דאמר אינה פוטרת לא אתי עשה ודחי את לא תעשה כיון דאפשר בחליצה מיתיבי ואם בעלו קנו תיובתא לימא תיהוי נמי תיובתא דר״ל אמר לך ר״ל כי אמינא אנא היכא דמקיימי מצוה אבל הכא חליצה במקום ייבום לאו מצוה היא [א]אמר [א]רבא רמז לשניות מן התורה מנין שנאמר [1]כי את כל התועבות האל עשו אנשי הארץ האל קשות מכלל דאיכא רכות ומאי נינהו שניות [ב]ומאי משמע דהאל לישנא דקשה הוא דכתיב [2]ואת אילי הארץ לקח לימא פליגא דר' לוי [ג]דא״ר לוי [ב]קשה עונשין של מדות יותר מעונשין של עריות שזה נאמר בהן אל וזה נאמר בהן [3]אלה אל קשה ואלה קשה מאל גבי עריות נמי הא כתיב [4]אלה ההוא למעוטי מדות מכרת אלא מאי חומרייהו הני אפשר בתשובה הני לא אפשר בתשובה רב יהודה אמר מהכא [5]ואזן וחקר תקן משלים הרבה ואמר עולא [ג]א״ר אלעזר קודם שבא שלמה היתה תורה דומה לכפיפה שאין לה אזנים עד שבא שלמה ועשה לה אזנים ר' אושעיא אמר מהכא [6]פרעהו אל תעבר בו שטה מעליו ועבור אמר רב אשי משל דר' אושעיא למה הדבר דומה לאדם משמר פרדס משמרו מבחוץ כולו משתמר משמרו מבפנים שלפניו משתמר שלאחריו אינו משתמר והא דרב אשי [ז]בדותא היא התם שלפניו מיהא משתמר הכא אי לאו שניות פגע בערוה גופה רב כהנא אמר מהכא [7]ושמרתם את משמרתי [ה]עשו משמרת למשמרתי א״ל אביי לרב יוסף הא דאורייתא היא ופירשו רבנן כל התורה נמי פירשו רבנן אלא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא: ת״ר [ו]מה הם שניות [ג]אם אמו [ד]ואם אביו [ה]ואשת אבי אביו [ו]ואשת אבי אמו [ז]ואשת אחי האב מן האם [ח]ואשת אחי האם מן האב [ט]וכלת בנו [י]וכלת בתו [כ]ומותר אדם באשת חמיו ובאשת חורגו ואסור בבת חורגו [ל]וחורגו מותר באשתו ובתו ואשת חורגו אומרת לו אני מותרת לך ובתי אסורה לך בת חורגו דאורייתא היא דכתיב [8]את בת בנה ואת בת בתה משום דקבעי למיתני סיפא אשת חורגו אומרת לו אני מותרת לך ובתי אסורה לך ואע״ג דבתי אסורה לך מדאורייתא בדידי לא גזור ביה רבנן תנא רישא נמי בת חורגו אי הכי אשת חמיו נמי תימא אני מותרת לך ובתי אסורה לך דהויא אחות אשתו הא פסיקא ליה הא לא פסיקא ליה: אמר רב [מ]ארבע נשים יש להן הפסק נקיט רב בידיה תלת אשת אחי האם מן האב ואשת אחי האב מן האם וכלתו וזעירי מוסיף אף אשת אבי אמו אמר רב נחמן בר יצחק וסימניך דעילאי דרב ורב מאי טעמא לא חשיב ליה מיחלפא ליה באשת אבי אביו וזעירי להתם שכיח ואזיל להכא לא שכיח ואזיל כלתו

דאורייתא

כי את כל התועבות האל. גבי עריות כתיב ומשמע התועבות הקשות: **מכלל דיש רכות.** וקלות מהן ואסורות: **אלה.** במדות כתיב(ז) כי תועבת ה' כל עושה אלה כל עושה עול ומדקאמר יותר משל עריות מכלל דהאל(ח) לאו קשה הוא: **הכתיב אלה.** מכל התועבות האלה ונכרתו(ט): **עריות אפשר בתקנה.** כל זמן שלא הוליד ממזר יפרוש הימנה ויתחרט אבל מדות גזל את הרבים הוא ואינו יודע למי יחזיר ואע״ג דקיימא לן(י) יתקן בהם צרכי רבים לאו תשובה מעלייתא הוא: **ואזן.** לשון אזנים בית אחיזה כדאמר בעירובין(כ) לימד דעת את העם דאגמרה בסימני טעמא ואסברה בדדמי גמר מילתא ממילתא והזהיר על דברי סופרים כדכתיב ויותר מהמה בני הזהר(ל) הזהר בדברי סופרים יותר מדברי תורה וגזר על השניות: **אזנים.** של קופה לאחוז בהן הקופה ומשתמרת שלא תפול ה״נ ע״י שניות מתרחקין מן העריות: **פרעהו.** (מ) הגילהו לאיסור והוסיף עליו כדי שלא תעבור בו. כמו גדל פרע(נ): **ושמרתם את משמרתי.** גבי עריות כתיב: **אם אמו.** אמו כתיבא(ס) וגזרו רבנן על אם אמו כדי שלא יפגע באמו. וגזרו נמי באם אביו משום אם אמו ואע״ג דגזירה לגזירה הוא כדאמר לקמן(ע) משום דתרוייהו אימא רבתא קרו להו: **ואשת אבי אביו.** משום אשת אביו הכתובה(פ): **ואשת אבי אמו.** ואע״ג דאשת אבי (אם) אמו גזירה משום אשת אבי אביו דתרוייהו אבא רבא קרו להו והילכך חדא הוא: **ואשת אחי האב מן האם.** דמן התורה ערות אחי אביך כתיב(צ) ואמרינן לקמן בהבא על יבמתו(ק) דבאחי אביו מן האב קמשתעי אבל אם היה אחיו של אביו מן האם שריא וגזרו רבנן עלה משום אשת אחי אביו מן האב: **ואשת אחי האם מן האב.** כגון נפתלי אחי יוכבד מאביה ונשא אשה אסורה לאהרן משום שניה דאע״ג דאשת אחי אמו לא כתיבא גזרו בה רבנן היכא דהוא אחי אמו מן האב גזירה משום אחי אביו מן האם דהויא נמי שנייה (א) ואיכא לד אבי(ר) אבל אם היה נפתלי אחי יוכבד מן האם ולא מן האב מיבעי לקמן בגמרא [ע״ב] אי גזור רבנן עלה אי לאו: **וכלת בנו.** גזור משום כלתו: **וכלת בתו.** מפרש טעמא לקמן [שם] גזירה משום כלת בנו: **חורגו.** בן אשתו: **ואסור בבת חורגו.** לקמן פריך הא דאורייתא היא את בת בנה [ויקרא יח] ואמאי תני לה בהדי שניות: **הא פסיקא ליה.** בת חורגו לעולם אסורה לו: **הא לא פסיקא ליה.** בת אשת חמיו האסורה לו משום אחות אשה הואיל ולאחר מיתת אשתו מותרת לו לא פסיקא ליה: **ד' נשים שניות יש להן הפסק.** שלמעלה מהן ולמטה מהן מותר. אבל האחרות כגון אם אמו אין (ב) להם הפסק שלמעלה הימנה עד סוף כל הדורות הויא נמי שנייה וכן אשת אבי אביו ואם אבי אביו למעלה מהן עד לעולם אסור כגון אשת אבי אבי אביו ואם אבי אבי אביו: **ונקיט רב בידיה תלת.** לפרושי תלת מהנך ארבעה אבל רביעית לא הוה ידע מה היא אבל גמרא הוה גמיר דארבע נינהו: **אשת אחי האם מן האב.** היא לבדה שנייה אבל אשת אחי אם אמו מותרת: **ואשת אחי האב מן האם.** לבדה שנייה אבל אשת אחי אבי אביו מן האם מותרת וטעמא משום דלא שייכא בהו ערוה דאורייתא אבל אם אמו דשייכא בדורותיה ערוה דאורייתא כגון אמו ואשת אבי אביו יש בדורותיה אשת אב דאורייתא ואם אביו נמי אע״ג דלא שייכא בדורה ערוה דאורייתא אין לה הפסק ואסורה אף אם אבי אביו דמיחלפא באם אם אמו: **וכלתו.** יש לה הפסק. ולקמן פריך היכי חשיב כלתו בהדי שניות הא דאורייתא היא ומתרץ אימא כלת בתו דחשבינן לה לעיל בשניות וקאמר רב דיש לה הפסק הואיל ולא שייכא בה איסור כלה דאורייתא הילכך כלת בת בתו שריא אבל כלת בנו וכלת בן בנו אין לה הפסק וכלת בן בנו נמי אסירא הואיל ושייכא בדורות הללו איסור כלה דאורייתא: **אשת אבי אמו.** יש לה הפסק ושרינן אשת אבי אבי אמו הואיל ולא שייכא בדורות הללו איסות אב דאורייתא: **וסימן.** הא דאוסיף זעירי דעילאי דרב דחשיב אשת אחי האם וזו של זעירי דור אחד למעלה (ג): **אשת אבי אמו מחלפא באשת אבי אביו.** דאי אמרת יש לה הפסק אתי למימר באשת אבי אביו יש לה הפסק והתם איכא באותם דורות איסות דאורייתא: **התם שכיח דאזיל.** למשפחת אביו אדם רגיל לילך ויודע שיש שם קורבה יותר מאמו הילכך לא מיחלפי:

דאורייתא

רב יהודה אמר (ד) **ואזן וחקר.** והא דאמר פרק שני דעירובין (דף כא:) בשעה שתיקן שלמה נטילת ידים ועירובין יצאת בת קול ואמרה כו' ולא חשיב שניות שמא אחר בת קול תקנה: **ומותר באשת חמיו.** ירושלמי אשת חמיו אסורה משום(ש) מראית העין וא״ת תורה היא לאסור' הא דוד נשא רצפה בת איה וקאמר נמי שני חורגין שגדלו בבית אסורה מפני מראית העין רבי חנינא אומר יסבון באתרא דלא חכימי להו ומעשה בפרודינליא באחד שהיה טבחו טבוח ויינו מזוג לישא אשת חמיו ואפסדיה ר״ת לסעודתיה ואע״ג דשמעתין שרי להו אשת חמיו וחורגו שמא (ת) אחר כך אסרום ומיהו בסוף משוח מלחמה (א) מוכיח סוגיא דלא חיישינן למראית העין גבי חורגה הגדילה בין האחין: **אי הכי אשת חמיו נמי.** מאם (ה) אם חמיו לא מצי למיפרך דתימא ליה אני מותרת לך כו' דבעיא היא לקמן אם שניות דרבי חייא יש להן הפסק או לא:

לא

מסורת הש״ס

א) [בשאלתות פ' אחרי סי' לז איתא רב הונא], ב) ב״ב דף פח:, ג) עירובין כא:, ד) [עי' פסחים יא. ומ״ש שם על הגליון], ה) [מ״ק ה.], ו) [מס' ד״א פ״א ע״ש], ז) [דברים כה], ח) [דהאל רש״ש], ט) [ויקרא יח], י) [ביצה כט.], כ) דף כא:, ל) [קהלת יב], מ) [ס״א הגדילהו], נ) [במדבר ו], ס) [ויקרא יח], ע) [ע״ב], פ) [ויקרא יח], צ) [ויקרא יח], ק) [דף נד:], ר) במ״א: אם, ש) וכ״ה בדרך ארץ רבה פ״א ומסיים ובתה מותרת לו, ת) [במסכת דרך ארץ איתא בזה״ל אבל אמרו חכמים אשת חמיו אסורה מפני מראית העין ובתה מותרת לו], א) סוטה מג:.

גליון הש״ס

גמ' ומאי משמע דהאל לישנא דקשה הוא. עי' מדרש רבה פרשה תולדות פ' סד בפסוק את כל הארצות האל:

הגהות הב״ח

(א) רש״י ד״ה ואשת אחי האם מן האב וכו' דהויא נמי שנייה משום דבתרווייהו איכא לד אב: (ב) ד״ה ד' נשים וכו' אין לה הפסק שלמעלה וכו' הויא נמי שנייה הואיל ואמו מן התורה וכן אשת אבי אביו הואיל ואשת אב הויא דאורייתא וכן אם אביו למעלה מהן וכו' ואם אבי אביו כצ״ל ותיבת אבי נמחק פעמים: (ג) ד״ה וסימן וכו' למעלה מאשת אחי אמו הס״ד: (ד) תוס' ד״ה רב יהודה אמר מהכא ואיזן: (ה) ד״ה אי הכי וכו' מאם אם אם חמיו לא. נ״ב כן הגיה מהרש״ל ועיין בש״ת הב״ח סי' ז:

תוספות ישנים

דלא אפשר בתשובה דאין יודע למי משלם ואין להקשות יעשה מהן צרכי רבים (ב״ק צד:) דמ״מ אין זה תשובה כתיקונה כיון דאינו משלם לאותו שגזל: הני אפשר בתשובה ובלבד שלא הוליד בן דאם הוליד בן הוי מעוות לא יוכל לתקון (לקמן כב:): עד שבא שלמה ועשה לה אזנים. וא״ת התם פרק עושין פסין (עירובין כא:) חשיב ערובין ונט״י דקאמר בשעה שתקן שלמה ערובין וידים ואמאי לא חשיב שניות דהכא וי״ל דלא חשיב אלא דבר התלוי בחכמה וכסברת הלב. אבל הכא אין הדבר תלוי בחכמה אלא להחמיר ולעשות סייג לתורה:

תוס' חד מקמאי

תנו רבנן מה הן שניות אם אמו ואם אביו ואשת אבי אביו ואשת אבי אמו פי' כל הני אין להן הפסק דאם אמו ואם אבי אביו ואשת אבי אביו ואשת אבי (אבי) אמו [אסור] עד סוף כל הדורות. אמר רב [ארבע נשים] יש להן הפסק. ונקט רב בידיה תלת אשת אחי האם מן האב ואשת אחי האב מן (האב) [האם] וכלת בתו אבל כלת בנו וכלת בן בנו עד סוף כל הדורות אין להן הפסק. וזעירי מוסיף אף אשת אבי אמו.

עין משפט נר מצוה

יח א (מיי׳ פ״א מהל׳ איסות הלכה ו סמג לאוין קי קלג טור אה״ע סימן טו):

יט ב מיי׳ פ״ז מהל׳ גנבה הלכה יב סמג לאוין קנג טוש״ע ח״מ סימן רלא סעיף יט:

כ ג מיי׳ פ״א מהל׳ איסות הלכה ו סמג לאוין קי טוש״ע אה״ע סימן טו סעי׳ ב:

כא ד מיי׳ שם טוש״ע שם סעי׳ ד:

כב ה מיי׳ שם טוש״ע שם סעיף ו:

כג ו מיי׳ שם טוש״ע שם סעיף ז:

כד ז מיי׳ שם טוש״ע שם סעיף ח:

כה ח מיי׳ שם טוש״ע שם סעיף ט:

כו ט מיי׳ שם טוש״ע שם סעיף יט:

כז י מיי׳ שם טוש״ע שם סעיף כ:

כח כ מיי׳ שם טוש״ע שם סעיף כד:

כט ל מיי׳ שם טוש״ע שם סעיף יא:

ל מ מיי׳ שם טוש״ע שם סעיף יח:

תורה אור השלם

1. כִּי אֶת כָּל הַתּוֹעֵבֹת הָאֵל עָשׂוּ אַנְשֵׁי הָאָרֶץ אֲשֶׁר לִפְנֵיכֶם וַתִּטְמָא הָאָרֶץ: ויקרא יח כז
2. וַיִּקַּח מִזֶּרַע הַמְּלוּכָה וַיִּכְרֹת אִתּוֹ בְּרִית וַיָּבֵא אֹתוֹ בְּאָלָה וְאֶת אֵילֵי הָאָרֶץ לָקָח: יחזקאל יז יג
3. כִּי תוֹעֲבַת יְיָ אֱלֹהֶיךָ כָּל עֹשֵׂה אֵלֶּה כֹּל עֹשֵׂה עָוֶל: דברים כה טז
4. כִּי כָּל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מִכֹּל הַתּוֹעֵבוֹת הָאֵלֶּה וְנִכְרְתוּ הַנְּפָשׁוֹת הָעֹשֹׂת מִקֶּרֶב עַמָּם: ויקרא יח כט
5. וְיֹתֵר שֶׁהָיָה קֹהֶלֶת חָכָם עוֹד לִמַּד דַּעַת אֶת הָעָם וְאִזֵּן וְחִקֵּר תִּקֵּן מְשָׁלִים הַרְבֵּה: קהלת יב ט
6. פְּרָעֵהוּ אַל תַּעֲבָר בּוֹ שְׂטֵה מֵעָלָיו וַעֲבוֹר: משלי ד טו
7. וּשְׁמַרְתֶּם אֶת מִשְׁמַרְתִּי לְבִלְתִּי עֲשׂוֹת מֵחֻקּוֹת הַתּוֹעֵבֹת אֲשֶׁר נַעֲשׂוּ לִפְנֵיכֶם וְלֹא תִטַּמְּאוּ בָּהֶם אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם: ויקרא יח ל
8. עֶרְוַת אִשָּׁה וּבִתָּהּ לֹא תְגַלֵּה אֶת בַּת בְּנָהּ וְאֶת בַּת בִּתָּהּ לֹא תִקַּח לְגַלּוֹת עֶרְוָתָהּ שַׁאֲרָה הֵנָּה זִמָּה הִוא: ויקרא יח יז

מוסף רש״י

עונשין של מדות. אם עושה בהן עול. מעונשין של עריות. אם נכשל בהן (רשב״ם ב״ב פח:). **שזה נאמר בהן אל.** עריות דכתיב את התועבות האל, **וזה נאמר בהן אלה.** במדות כתיב אלה, דכתיב כל עושי אלה כל עושי עול (שם). **ואלה קשה מאל.** דמשום הכי הוסיף הכתוב בהן ה' לרבות ולהגדיל הקישוי (שם). **גבי עריות נמי הא כתיב אלה.** כל אשר יעשה מכל התועבות האלה ונכרתו (שם). הא בכלל כל אשר יעשה מכל התועבות, **למעוטי מדות מכרת.** דס״ד אמינא כיון דעול מדות נקראו תועבות הוה אמינא הרי הן בכלל כל אשר יעשה מכל התועבות, אי לא כתב אלה דמשמע מיעוט, ולא משום גז״ש, דאפילו כתב אלה לא דיינינן דאין אדם דן גזירה שוה מעצמו אא״כ למדו מרבותיו, ולא מק״ו דהאי אפשר בתשובה והאי לא אפשר בתשובה, דאין עונשין מן הדין, אלא ממשמעותו כדפרישית (שם). **אלא מאי חומרייהו.** דמדות כיון דבעריות איכא כרת ובדידהו ליכא כרת (שם). **הני אפשר בתשובה.** עריות מועלת תשובה אי עביד ליה תשובה מעלייתא, כדכתיב (הושע יד) שובו בנים שובבים ארפא משובותיכם ואמרינן נמי (מכות כג.) כל חייבי כריתות שלקו נפטרו מידי כריתתן (שם). **הני לא אפשר בתשובה.** מדות שגוזל את הרבים אי אפשר לו בתשובה, שהרי תשובתו תלויה בהשבת גזילה, דכתיב והשיב את הגזילה, והוא אינו יודע למי יחזיר, ואע״ג דאמרינן יעשה בהן צרכי רבים, אין זו תשובה מעולה, מאחר שאינו משיב לבעלים, אלא שיבררו לו המוטב (שם). **ועשה לה אזנים.** שתיקן עירובין וידים וגזר על השניות לעריות ועל ידי כך אוחזין ישראל במצות, שנתרחקו מן העבירה, כדרך שנוח לאחוז בכלי שיש לו בית יד משאין לו (ערובין כא:).